

แฮนเซลกับเกรเทลในฐานะผู้อพยพ: ในดินแดนแห่ง ช็อกโกแลตกับกล้วย, เด็กสองคนมาถึงดินแดนต่างชาติ ของคาริน กึนดิช

ศิริพร ศรีวรรณรัตน์**

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เลือกที่จะศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง ในดินแดนแห่งช็อกโกแลตกับกล้วย, เด็กสองคนมาถึงดินแดนต่างชาติ (Im Land der Schokolade und Bananen, Zwei Kinder kommen in ein fremdes Land) ของคาริน กึนดิช (Karin Gündisch) เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กสองคนพี่น้องที่อพยพจากโรมานีมาอยู่เยอรมนีพร้อมกับพ่อแม่ ผู้วิจัยเห็นว่านักเขียนนวนิยายเรื่องนี้อาจจะยืมใช้ตัวเอกที่เป็นเด็กจากนิทานซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี นั่นคือ เรื่องแฮนเซลกับเกรเทล (Hansel and Gretel) ซึ่งรวบรวมโดยพี่น้องตระกูลกริมม์ (The Brothers Grimm) มาปรับเปลี่ยนด้วยการเติมเนื้อหาใหม่ลงไป ตัวบทเรื่องนี้ได้ตัดเนื้อหาที่มีความรุนแรงหรือความโหดร้ายออกไป โดยหันมาเน้นการนำเสนอครอบครัวที่อบอุ่นหรือความสัมพันธ์ระหว่าง

** อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ่อ-แม่-ลูกที่ใกล้ชิดสนิทสนมแทนการทอดทิ้งลูกเฉกเช่นที่ปรากฏในนิทาน ขณะเดียวกันได้เล่าถึงประสบการณ์การปรับตัวในสังคมใหม่ของเด็กทั้งสองคน

บทนำ

บทความนี้ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนของเยอรมันเรื่องในดินแดนแห่งช็อกโกแลตกับกล้วย, เด็กสองคนมาถึงดินแดนต่างชาติ (*Im Land der Schokolade und Bananen, Zwei Kinder kommen in ein fremdes Land*) ของคาริน กึนดิช (Karin Gündisch) ตีพิมพ์ครั้งแรกในค.ศ. 1987 นวนิยายที่เลือกมาศึกษาเป็นเรื่องราวของเด็กสองคนพี่น้องที่อพยพจากบ้านเกิดในโรมาเนียมาสู่เยอรมนีพร้อมกับพ่อแม่ ผู้วิจัยเห็นว่านักเขียนนวนิยายเรื่องนี้อาจจะยืมใช้เค้าโครงของเรื่อง *แฮนเซลกับเกรเทล (Hansel and Gretel)* ซึ่งรวบรวมโดยพี่น้องตระกูลกริมม์ (The Brothers Grimm) แล้วนำมาแต่งเพิ่มเติม โดยเปลี่ยนบทบาทของตัวละครเอกจากเด็กหลงป่ามาเป็นผู้อพยพจากโรมาเนียมาสู่เยอรมนีในช่วงทศวรรษ 1980 ตัวบทเรื่องนี้ไม่ปรากฏเนื้อหาที่มีความรุนแรงหรือความโหดร้าย เด็กสองคนพี่น้องไม่ได้ถูกทอดทิ้งไว้ในป่าเพื่อให้พ่อแม่มีอาหารเพียงพอสำหรับการประทังชีวิตเฉกเช่นที่ปรากฏในนิทาน แต่นักเขียนนวนิยายเรื่อง นี้ได้เน้นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูกที่ใกล้ชิดสนิทสนมแทนการทอดทิ้งลูก ขณะเดียวกัน นักเขียนยังได้ปรับเปลี่ยนการเคลื่อนย้ายของตัวเอก ในเรื่อง *แฮนเซลกับเกรเทล* มีการออกจากบ้านมาผจญภัยในบ้านของแม่มดชั่วขณะหนึ่งและกลับบ้านพร้อมกับความมั่งคั่ง ส่วนในตัวบทที่ศึกษาพ่อแม่พาลูกทั้งสองคนอพยพย้ายถิ่นจากบ้านเกิดที่ยากจนมาอาศัยอยู่ในเยอรมนี โดยหวังว่าที่นี่จะเป็นบ้านหลังใหม่ซึ่งพวกเขาสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและปลอดภัย

ก่อนที่จะศึกษาประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมาเนีย

ชาวโรมาเนียเชื้อสายเยอรมันกลับคืนสู่เยอรมนี

ช่วงครึ่งแรกของยุคกลางหรือประมาณศตวรรษที่สิบสอง ชาวนาและชาวเหมืองแร่ที่มีเชื้อสายเยอรมันได้อพยพไปตั้งรกรากในแถบยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะในประเทศรัสเซียและประเทศที่ติดกับทะเลบอลติกและคาบสมุทรบอลข่าน นอกจากนี้ ความสามารถของพ่อค้าชาวเยอรมันรวมถึงศักยภาพของทหารรับจ้างชาวเยอรมันยังเป็นที่เลื่องลือในดินแดนแถบนี้ สืบเนื่องจากความสามารถด้านการค้าและทักษะวิชาชีพทำให้ผู้นำท้องถิ่นมักจะสนับสนุนให้ชาวเยอรมันอพยพและตั้งรกรากเป็นการถาวรในดินแดนของตน¹ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กลุ่มชนที่พูดภาษาเยอรมันจึงตั้งบ้านเรือนกันทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเอลเบ้ หรือในแถบบอลติก หรือทรานซิลวาเนีย² กลุ่มชนที่พูดภาษาเยอรมันเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดในแถบตะวันออกกลางของทวีปยุโรป³ เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มชนที่พูดภาษาเยอรมันซึ่งตั้งรกรากในดินแดนแถบนี้แตกแยกเป็นหลายกลุ่ม เราสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ซิบเซอร์ส (Zipsers) ในเชคโกสโลวเกีย ซีเบนเบือเก้น แซกซอน (Siebenbürgen Saxons) ในโรมาเนีย และสวาเบีย (Swabians) ในฮังการี⁴ บทความฉบับ

¹Gabriel Sheffer, *Diaspora Politics: At Home Abroad*,(Cambridge: Cambridge,2003),p.60.

²Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

³ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

⁴ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

นี้ไม่ขอกล่าวถึงความหลากหลายของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันทุกกลุ่ม แต่จะขอกล่าวถึงเฉพาะชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมาเนียเนื่องจากตัวละครเอกในนวนิยายที่เลือกมาศึกษาเป็นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมาเนีย

กลุ่มชนที่พูดภาษาเยอรมันเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากเป็นอันดับสองของโรมาเนีย⁵ รัฐบาลโรมาเนียดำเนินนโยบายที่เปิดกว้างให้กับกลุ่มชนที่พูดภาษาเยอรมัน ระหว่างที่โรมาเนีย ปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตยกลุ่มแซกซอนมีสิทธิมีเสียงในสภาและการดำเนินงานทางการเมืองของกลุ่มแซกซอนเป็นไปอย่างเสรี⁶ หนังสือพิมพ์ซีเบนเปือเกินซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันได้ยกย่องให้เยอรมนีเป็นปิตุภูมิของพวกเขาและมองว่าความรุ่งเรืองของแซกซอนอยู่บนพื้นฐานของรัฐเยอรมันที่ทรงอำนาจ⁷

นับตั้งแต่ค.ศ.1928 เป็นต้นมา เยอรมนีเริ่มที่จะดำเนินงานทางการเมืองและเศรษฐกิจในเชิงรุกมากขึ้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรมาเนียกับเยอรมัน ระยะเวลาดังกล่าวชะตากรรมของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันได้กลายเป็นประเด็นของการเจรจาในระดับทวีภาคี เยอรมนีไม่เพียงแต่ช่วยเหลือทางการเงินให้กับองค์กรทางวัฒนธรรมและศาสนาเท่านั้น หากยังรวมทั้งมาตรการช่วยเหลือทางการเมือง นอกจากนี้เยอรมนียังมีบทบาทต่อความขัดแย้งของชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมาเนีย และสนับสนุนความเคลื่อนไหวของนาซีให้กับชนกลุ่มนี้ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองโรมาเนียเข้าข้าง

⁵ Karin Gündisch, *Im Land der Schokolade und Bananen: Zwei Kinder kommen in ein fremdes Land.* (Weinheim: Beltz&Gelberg,1990), p.116.

⁶ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

⁷ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

ฝ่ายกองทัพเยอรมันและเข้าร่วมสงครามต่อสู้กับฝ่ายสัมพันธมิตร⁸ และด้วยเหตุที่กองทัพนาซีเยอรมันเป็นฝ่ายกุมชัยชนะในระยะแรกทำให้มีการคาดการณ์กันว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะเป็นฝ่ายปราชัย สำหรับสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อการเมืองในโรมาเนียด้วย หากฝ่ายนาซีได้รับชัยชนะ ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมาเนียมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและสามารถจัดตั้งดินแดนแซกซอนที่มีอธิปไตยเป็นของตนเองได้⁹ ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลนาซีได้ให้รัฐบาลโรมาเนียลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการขยายอำนาจให้กับชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมัน ส่งผลให้ชนกลุ่มนี้สามารถจัดตั้งรัฐขนาดเล็กที่อยู่ภายในแต่ละรัฐ (die Siebenbürger Sachsen กับ die Banater Schwaben หรือ Donauschwaben) รัฐขนาดเล็กทั้งสองรัฐมีการปกครองตามแบบของนาซีซึ่งส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันเป็นอิสระจากการปกครองของรัฐบาลโรมาเนีย¹⁰

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง กองทัพเยอรมันเป็นฝ่ายปราชัยโรมาเนียถูกบังคับให้อยู่ใต้อำนาจของอดีตสหภาพโซเวียต ทำให้โรมาเนียกลายเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม แม้ว่าในช่วงนั้นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันไม่ได้ถูกขับไล่ออกจากโรมาเนีย แต่ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันจำนวนมากได้หนีออกนอกประเทศก่อนที่อดีตสหภาพโซเวียตจะเข้ามายึดครองโรมาเนีย ระหว่างที่โรมาเนียอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบสังคมนิยม ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันมักจะอพยพออกนอกประเทศเมื่อโอกาสอำนวย ตั้งแต่ ค.ศ.

⁸ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

⁹ "Romanian-German Relations before and during the Holocaust" http://www1.yadvashem.org/about_yad/what_new/data (accessed 3 July 2009)

¹⁰ Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)

1978 เป็นต้นมา เยอรมนีกับโรมาเนียได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันจำนวน 11,000 คนต่อปี สามารถอพยพเข้ามาอยู่ในเยอรมนีได้ ในปัจจุบันชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันได้กลับมาตั้งรกรากอยู่ในเยอรมนีเป็นส่วนใหญ่¹¹

อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันจากโรมาเนียซึ่งอพยพกลับมาอยู่เยอรมนีไม่ได้รับอภิสิทธิ์แต่อย่างใด พวกเขาไม่มีสถานภาพทางสังคมที่ไม่ได้แตกต่างจากผู้อพยพกลุ่มอื่นๆ หรือแม้แต่กลุ่มคนงานรับเชิญ¹² แรงงานต่างชาติหรือคนงานรับเชิญมักจะมาเป็นแรงงานไร้ฝีมือ โดยเฉพาะในกลุ่มงานที่เป็นงานหนักหรืองานสกปรก งานที่เป็นกะ รวมถึงงานที่ไม่ได้ใช้สมอง¹³ ในตอนแรกๆ นั้น แรงงานนำเข้ามามักจะอาศัยอยู่ในที่พักซึ่งบริษัทที่จ้างงานเป็นผู้สร้างไว้หรืออาศัยอยู่ในที่พักซึ่งอยู่ใกล้กับโรงงาน ช่วงแรกของการจ้างงานแรงงานต่างชาติส่วนใหญ่ไม่ได้ทำอะไรนอกจากทำงาน กิน และนอน¹⁴ แม้ว่าชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมัน

¹¹“Romanian-German Relations before and during the Holocaust”

http://www1.yadvashem.org/about_yad/what_new/data (accessed 3 July 2009)

¹² คำว่ากลุ่มคนงานรับเชิญ ในภาษาเยอรมันใช้คำว่า“Gastarbeiter” ส่วนในภาษาอังกฤษใช้คำว่า“guest worker” หมายถึงคนงานที่มาทำงานที่อดีตเยอรมนีตะวันตกในช่วงทศวรรษ 1960 และ 1970 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เศรษฐกิจของเยอรมันเติบโตอย่างมากจึงทำให้ต้องการแรงงานราคาถูกจำนวนมาก แรงงานเหล่านี้มักจะเข้าร่วมในโครงการแรงงานรับเชิญ (Gastarbeiterprogramm) โปรดอ่านเพิ่มเติมใน “Gastarbeiter” <http://www.answers.com> และ <http://encarta.msn.com> (accessed 19/03/2011)

¹³ Rita C.-K. Chin, “Imagining a German multiculturalism: Aras Ören and the contested meanings of the “Guest Worker,” 1955-1980,” <http://muse.jhu.edu> (accessed 9 June 2009)

¹⁴ Rita C.-K. Chin, “Imagining a German multiculturalism: Aras Ören and the contested meanings of the “Guest Worker,” 1955-1980,” <http://muse.jhu.edu> (accessed 9 June 2009)

จากโรมานีเยเป็นคนละกลุ่มกับคนเยอรมัน แต่อย่างน้อยที่สุดชาวโรมานีเยเชื้อสายเยอรมันเป็นชาวยุโรปและนับถือศาสนาคริสต์ นอกจากนี้ พวกเขายังมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์เยอรมัน ทว่าพวกเขาไม่สามารถหลีกเลี่ยงอคติต่อคนต่างชาติได้ ปัญหาอคติทางเชื้อชาติเป็นปัญหาที่รัฐบาลของเยอรมนีพยายามแก้ไข

ตัวบทที่เลือกมาศึกษาเป็นเรื่องราวของชาวโรมานีเยเชื้อสายเยอรมันที่อพยพกลับสู่เยอรมนีซึ่งมีส่วนที่คล้ายคลึงกับชีวิตของนักเขียน นักเขียนเรื่องนี้เกิดในครอบครัวชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมานีเย เธอศึกษาภาษาเยอรมันและภาษาโรมานีเย ในบูคาเรสต์ ที่นั่นเธอได้ทำงานเป็นครูสอนภาษาเยอรมัน ใน ค.ศ.1984 เธอกับครอบครัวได้อพยพมาตั้งรกรากในเยอรมนี สำหรับนวนิยายเรื่องนี้ นักเขียนเองได้บอกว่าเธอมีได้ใช้ข้อมูลเฉพาะเรื่องราวของครอบครัวของเธอเท่านั้น หากยังได้ใช้เรื่องราวของครอบครัวผู้อพยพหลายครอบครัวที่เธอรู้จัก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยคิดว่าการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ในแง่มุมมองของความสัมพันธ์ ระหว่างนักเขียนกับตัวบทอาจจะไม่ใช่ประเด็นหลักในการตีความ แต่ผู้วิจัยได้เน้นการปรับเปลี่ยนเรื่องแฮนเซลกับเกรเทลโดยตัดการทอดทิ้งเด็กมาเป็นการนำเสนอครอบครัวที่อบอุ่นและประสบการณ์ของการอพยพมาอยู่เยอรมนีของตัวละครเด็กที่เป็นตัวเอกทั้งสองคน

อาหารกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก

นิทานเรื่องแฮนเซลกับเกรเทลในหนังสือนิทานพื้นบ้านที่รวบรวมโดยพี่น้องตระกูลกริมม์เปิดเรื่องด้วยปัญหาความอดอยาก

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีชายตัดไม้ที่ยากจนคนหนึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณชายป่ากับภรรยาและลูกสองคน เด็กผู้ชายชื่อแฮนเซล ส่วนเด็กผู้หญิงชื่อเกรเทล พวกเขาไม่เคยกินอิ่ม และเมื่อเวลาผ่านไป...ในบ้านแทบไม่มีอะไรเหลือเลยนอกจากเศษขนมปัง...

“พรุ่งนี้เช้าเราต้องพาเด็กๆ เข้าไปในป่าที่ลึกที่สุดและทิ้งเด็กทั้งสองคน ไว้ที่นั่น ในขณะที่เราไปเก็บไม้ไว้ขาย เด็กทั้งสองคนจะไม่สามารถหาทางกลับ บ้านได้อีกเลย และเราก็จะหาอาหารได้สำหรับเราเท่านั้น”

Once upon a time a poor woodcutter lived on the edge of a forest with his wife and his two children. The boy was called Hansel and the girl Gretel. They never had enough to eat, and as time went by...There was not even so much as a crumb of bread left in the house...

“Tomorrow morning we must take the children into the farthest part of the forest and leave them there while we go and collect wood to sell. hey will never be able to find their way home again and we shall only have ourselves to find food for.”¹⁵

บรูโน เบทเทิลไฮม์ให้ความเห็นว่าแฮนเซลกับเกรเทลฉบับของพี่น้องตระกูลกริมม์เปิดเรื่องในลักษณะสมจริง พ่อแม่ยากจนและพวกเขาารู้สึกกังวลกับการเลี้ยงดูลูก ในตอนกลางคืนพวกเขาปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี¹⁶ เป็นที่ยอมรับกันว่านิทานเรื่อง

¹⁵ “Hansel and Gretel,” in *Favourite Fairy Tales*, ed. Howard Jennings (London: Octopus Books Limited, 1997), p. 106.

¹⁶ Bruno Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales* . (New York: Vintage Books, 1977), p. 159.

นี่นำเสนอจากที่โหดร้าย พ่อแม่วางแผนที่จะทอดทิ้งลูกไว้ในป่าเพราะความยากจน แต่สำหรับตัวบทที่เลือกมาศึกษานั้นนักเขียนได้ตัดความโหดร้ายในนิทานเดิมออก ขณะเดียวกันยังได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาบางส่วนด้วยการให้เด็กทั้งสองคน นั่นคือ อูเวอกับอินกริดซึ่งเป็นตัวละครเอกไม่ต้องประสบกับปัญหาการถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง สิ่งที่ถูกทอดทิ้ง คือ บ้านของพวกเขาในโรมาเนีย พ่อแม่ของอูเวอกับอินกริดพาพวกเขาอพยพมาอยู่เยอรมนีเพื่อหนีจากระบบการปกครองที่มีลักษณะเผด็จการและความล่มสลายทางเศรษฐกิจ แตกต่างจากสถานการณ์ในโรมาเนีย เยอรมนีมีการเติบโตทางเศรษฐกิจและเป็นรัฐสวัสดิการ พวกเขาหวังว่าการอพยพมายังเยอรมนีจะช่วยให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น

นักเขียนได้บรรยายความแตกต่างระหว่างประเทศเยอรมนีที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์กับประเทศโรมาเนียที่ประสบกับภาวะขาดแคลนอาหาร อินกริดยังจำได้ว่าการซื้ออาหารแต่ละครั้งต้องเข้าคิวยาวหรือมีการแย่งชิงกันซื้ออาหาร

อินกริดยังจำได้ถึงหน้าหนาวครั้งที่แล้ว หลังจากพ่อเลิกงานต้องหาซื้ออาหารระหว่างทางกลับบ้านด้วย บ่อยครั้งที่อินกริดกับอูเวอต้องยืนต่อแถวรอซื้อนมหรือเนยด้วยเหมือนกัน

การต่อแถวซื้อเนื้อมีการแย่งชิงกันอย่างมาก ซึ่งเป็นอันตรายสำหรับเด็ก อินกริดกับอูเวอจึงไม่ต้องไปต่อแถวซื้อเนื้อ

Ingrid erinnert sich noch gut an den letzten Winter. Der Vater war nach der Arbeit meistens unterwegs auf der Suche nach Lebensmitteln. Auch Ingrid und Uwe mussten oft Schlange stehen, um Milch oder Butter zu kaufen.

Beim Schlängestehen um Fleisch war das Gedränge im Geschäft so gross, dass es für Kinder gefährlich wurde. Ingrid und Uwe mussten darum nie um Fleisch anstehen. (82)

ปัญหาการขาดแคลนอาหารในโรมาเนียแตกต่างจากปริมาณอาหารจำนวนมากมาย
ที่อยู่ตามร้านค้าหรือห้างสรรพสินค้าในเยอรมนี

พวกเขา มองดูอาหารหลากหลายมากมายซึ่งอยู่ในหีบห่อสวยงาม
อาหารมากมายเช่นนี้ พวกเขาไม่เคยเห็นมาก่อน
Sie sehen sich die vielen Lebensmittel an. Die schön verpackten
Lebensmittel. So viele Lebensmittel haben sie überhaupt noch nie
gesehen. (11-12)

ในที่นี้ นักเขียนอาจจะใช้อาหารเป็นความเปรียบเชิงอุปมาอุปไมยเพื่อสื่อถึงช่องว่างทาง
เศรษฐกิจระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศยากจน ประชากรในประเทศหนึ่งได้
อยู่ดีกินดี แต่ประชากรในอีกประเทศหนึ่งต้องประสบกับภาวะขาดแคลนอาหาร การ
บรรยายในลักษณะคู่ตรงข้ามน่าจะช่วยตอกย้ำสถานการณ์ที่แตกต่างทางด้าน
เศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ หรือบ่งบอกถึงความไม่ทัดเทียมกันทางด้านฐานะทาง
เศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ อาจจะกล่าวได้ว่านักเขียนใช้อาหารเป็นความเปรียบ
ในการอธิบายถึงปัญหาทางเศรษฐกิจในโรมาเนีย ทำให้พ่อแม่ของอินกริดกับอูเวอ
ตัดสินใจพาลูกอพยพมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ในเยอรมนี

นอกจากนี้ การเดินทางมาถึงเยอรมนีคล้ายคลึงกับการที่แฮนเซลกับ
เกรเทลในฉบับของกริมม์มาถึงบ้านหลังเล็กที่ทำจากขนมปัง หลังคาเป็นเค้กส่วน
หน้าต่างเป็นน้ำตาลทรายบริสุทธิ์ แคโรลีน แดเนียล (Carolyn Daniel) ซึ่งศึกษา
บทบาทของอาหารในวรรณกรรมเด็กให้ความเห็นว่าผู้ที่มีฐานะมั่งคั่งเท่านั้นจึงจะ
สามารถบริโภคน้ำตาลได้ น้ำตาลมิใช่ของที่ครอบครัวคนตัดไม้จะสามารถมีไว้ใน
ครอบครองได้ บ้านที่ทำจากของหวานเป็นสิ่งที่หาได้ยากหรือบ่งบอกว่าผู้ที่เป็น

เจ้าของมีฐานะรวยมากซึ่งเป็นสิ่งที่ไกลเกินเอื้อมสำหรับชาวนา¹⁷ หากบ้านของแม่มดคือแหล่งอาหารและความสุขสบายของแฮนเซลกับเกรเทล เช่นเดียวกับบ้านของแม่มด เยอรมนีคือสถานที่ซึ่งสามารถให้ความเป็นอยู่ที่สุขสบายให้กับครอบครัวของอูเวอกับอินกริดได้

...เยอรมนีเป็นดินแดนแห่งช็อกโกแลตกับกล้วย

...Deutschland ist das Land der Schokolade und der Bananen (11)

ระหว่างที่อยู่ในโรมาเนีย ช็อกโกแลตกับกล้วยเป็นของฟุ่มเฟือยที่เด็กสองคนพี่น้องไม่สามารถเข้าถึงได้ ทว่าการอพยพมาอยู่เยอรมนีซึ่งเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยช็อกโกแลตกับกล้วยจะช่วยให้เด็กทั้งสองคนสามารถบริโภคของสองชนิดนี้ได้ นักเขียนอาจจะใช้ช็อกโกแลตกับกล้วยเป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ของประเทศเยอรมนีโดยนำเสนอผ่านความเห็นของอูเวอกับอินกริดขณะเดียวกันนักเขียนตั้งชื่อตัวบทเรื่องนี้ว่าในดินแดนแห่งช็อกโกแลตกับกล้วยอาจจะเป็นการเน้นความหมายว่าการที่เยอรมนีมีภาพของดินแดนแห่งนมและน้ำผึ้งหรือดินแดนแห่งความสุขสบายจึงดึงดูดให้ครอบครัวของอูเวอกับอินกริดต้องการอพยพมาอยู่เยอรมนีเพื่อที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในขณะที่พ่อแม่ของอูเวอกับอินกริดหนีความยากจนในบ้านเกิดเมืองนอนด้วยการพาลูกทั้งสองคนอพยพมาอยู่เยอรมนี แตกต่างจากการแก้ไขปัญหาของพ่อแม่ในเรื่องแฮนเซลกับเกรเทล การดิ้นรนของครอบครัวยากจนดังเช่นครอบครัวของ

¹⁷ Carolyn Daniel, *Voracious children: who eats whom in children's literature* (London: Routledge, 2006), p. 63.

แฮนเซลกับเกรเทลที่พ่อแม่ต้องทิ้งลูกไว้ในป่าเพื่อไม่ให้ตัวเองต้องอดตายเรื่องนี้เป็นความจริงที่โหดร้ายแต่เป็นการนำเสนอประเด็นที่เราน่าจะนึกคิดว่าความยากจนและการขาดแคลนได้บั่นทอนการมีคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ ทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้นหรือมีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ทุกข์ยากน้อยลง รวมทั้งการเลือกที่จะกระทำสิ่งที่ชั่วร้าย¹⁸ การที่พ่อแม่ของแฮนเซลกับเกรเทลเห็นปากท้องของตนสำคัญกว่าการดูแลลูก สอดคล้องกับความเห็นของแบร์โทลท์ เบรคซท์ (Bertolt Brecht) ซึ่งเป็นนักเขียนบทละครชาวเยอรมันได้แย้งหัยสังคมโดยนำเสนอว่ามนุษย์ให้ความสำคัญกับการอิมท้องมากกว่าศีลธรรมซึ่งปรากฏในข้อความที่ยกมาจากบทละครเรื่อง *อุปรากรของยาจก (The Threepenny Opera)*

ท่านทั้งหลายที่คิดว่าตนมีภารกิจ
ในการสอนเราให้หลีกเลี่ยงบาปและความชั่ว
อันดับแรกขอให้หาอะไรให้เรากินก่อนเถิด
.....
เรื่องกินต้องมาก่อน ศีลธรรมมาทีหลัง
ก่อนอื่นต้องแน่ใจว่าคนที่กำลังหิวโหย
ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมเมื่อเราทำได้
You gentlemen who think you have a mission
To purge us of the seven deadly sins
Should first sort out the basic food position
.....

¹⁸ Bruno Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, p, 159.

Food is the first thing. Morals follow on.
 So first make sure that those who now are starving
 Get proper helpings when we do the carving. (55)

สาระจากข้อความที่ยกมาดังกล่าวแสดงถึงวิธีคิดที่เห็นว่าคนยากจนมักจะไม่เห็นอะไรสำคัญมากไปกว่าความอยู่รอด โดยเฉพาะเรื่องของปากท้องหรือการไม่หิวโหย อดอยากมากกว่าการตระหนักถึงความสำคัญของศีลธรรมที่มีบทบาทในการจรรโลงสังคม ผู้วิจัยใช้ข้อความที่ยกมาจากเรื่องอุปรากรของยาจกเพื่ออธิบายการกระทำของพ่อแม่ของแฮนเซลกับเกรเทล ขณะเดียวกันใช้ข้อความที่ยกมาเพื่อช่วยเปิดประเด็นตัวบทที่เลือกมาศึกษา

เนื่องจากพ่อแม่ของอินกริดยังไม่สามารถหางานทำได้ ครอบครัวนี้จึงต้องประสบกับการเป็นผู้อพยพที่ยากจน แต่พวกเขาไม่ได้มีความอดอยากแต่อย่างใด หรือกล่าวได้ว่าพวกเขาสามารถดำรงชีพได้ตามอัตภาพ การที่พวกเขาไม่อดอยากอาหารอาจจะบ่งบอกได้ว่าพวกเขาไม่รู้สึกรักหิวโหยความรักความอบอุ่น หากเรายอมรับว่าอาหารในที่นี้น่าจะสามารถใช้เป็นสัญลักษณ์ของความรักความอบอุ่น การที่นวนิยายเรื่องนี้ปรากฏภาพของครอบครัวที่อบอุ่นอาจจะเป็นการสื่อสารทัศนคติในแง่บวกให้กับครอบครัวที่ยากจน การนำเสนอครอบครัวที่ยากจนเงินทอง แต่ไม่ไร้ซึ่งความรักนั้น อาจจะเป็นการปฏิเสธอคติที่มีต่อคนยากจน ความยากจนไม่ได้ส่งผลให้คนยากจนมีความเห็นแก่ตัวหรือมีความชั่วร้ายเสมอไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การติดกับดักแห่งความยากจนไม่ใช่ปัจจัยที่ผลักดันไปสู่การติดกับดักของความบกพร่องทางศีลธรรมและจริยธรรม

ในนิทานเรื่องแฮนเซลกับเกรเทล เด็กทั้งสองคนต้องประสบกับอันตรายจากการกระทำของตัวละครแม่ผู้ซึ่งกระทำการที่ชั่วร้ายถึงสองครั้ง¹⁹ คนหนึ่งขับไล่พวกเขาออกจากบ้าน ส่วนอีกคนหนึ่งรับพวกเขาเข้าบ้านเพื่อเก็บไว้เป็นอาหาร แต่เด็กทั้งสองคนสามารถเอาตัวรอดได้ ตัวละครแม่ใจร้ายถูกกำจัดและพวกเขาได้กลับไปหาพ่อ เรื่องนี้น่าจะสื่อสารว่าถึงที่สุดแล้วเด็กสามารถบิหนีจากแม่จอมบงการและบ้าอำนาจมาหาพ่อที่สามารถให้ความสบายใจและความปลอดภัยกับเด็กทั้งสองคน²⁰ นั้นน่าจะเป็นการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกที่แน่นแฟ้น การผูกเรื่องในลักษณะนี้ทำให้แจ๊ค ซิปส์ (Jack Zipes) ซึ่งเป็นนักวิชาการวรรณกรรมเด็กชาวอเมริกันเกรงว่าจะเป็นการผลิตซ้ำการครอบงำจากผู้ชายและเป็นการยืนยันว่าผู้ชายไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่เกิดกับเด็ก รวมทั้งเป็นการอธิบายวิถีปฏิบัติซึ่งผู้ชายใช้สายใยแห่งความรักมาคอยควบคุมเด็ก²¹ การสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของตัวละครพ่อน่าจะเท่ากับเป็นการตอกย้ำแนวคิดแบบพิตาทิปโตยซึ่งเป็นลักษณะเด่นในนิทานของพี่น้องตระกูลกริมม์ สำหรับนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้เน้นอุดมการณ์ดังกล่าวมากนัก แต่เน้นความรักความผูกพันระหว่างพ่อ-แม่-ลูกแทน เห็นได้จากการที่พ่อแม่พาลูกอพยพย้ายถิ่นมาเยอรมนีด้วยกัน พ่อแม่ไม่ทอดทิ้งลูกทั้งสองคนให้อยู่กับญาติในโรมาเนีย

¹⁹ Jack Zipes, "The Rationalization of Abandonment and Abuses in Fairy Tales: The Case of Hansel and Gretel," in *Happily Ever After: Fairy Tales, Children, and the Culture Industry* (New York: Routledge, 1997), p. 58.

²⁰ *Ibid.*, p. 58.

²¹ *Ibid.*, p. 58.

นอกจากนี้ ในเหตุการณ์ที่ลูกทั้งสองคนอยากกินกล้วย เมื่อพวกเขาเดินทางมาถึงเยอรมนี แต่พ่อแม่ไม่แน่ใจว่าเงินกันถุงซึ่งเป็นเงินต้อนรับผู้อพยพ จะเพียงพอสำหรับการซื้อกล้วย

อินกริดกับอูเวอยังไม่หมดหวัง บางทีเงินอาจจะพอซื้อกล้วยได้สี่

ลูก

Ingrid und Uwe geben die Hoffnung nicht auf. Vielleicht reicht das Geld doch für vier Bananen. (11)

เด็กทั้งสองคนเห็นว่ากล้วยสี่ลูกสำหรับสมาชิกในครอบครัวทั้งสี่คน ในที่สุดเงินกันถึงพอสำหรับซื้อกล้วยได้สี่ลูก แต่พ่อกับแม่ยกให้ลูกกิน

เด็กแต่ละคนกินกล้วยคนละสองลูก...แม่กับพ่อไม่ต้องการกินกล้วย

...Jedes Kind ißt zwei Bananen...Die Mutter und der Vater wollen keine Banane. (12)

จากที่พ่อแม่ยกกล้วยให้ลูกกินน่าจะแสดงถึงความเอื้ออาทรที่พ่อแม่มีให้กับลูกของตนหรือเป็นการนำเสนอบทบาทของพ่อแม่ที่ดีซึ่งเสียสละเพื่อลูก ขณะเดียวกัน เป็นการลบทิ้งจากที่พ่อแม่ทอดทิ้งลูกเพื่อไม่ให้ตนต้องอดอยากในเรื่องแฮนเซลกับเกรเทล ซึ่งปรากฏภาพพ่อแม่ที่เห็นแก่ตัว แต่พ่อแม่ในต้วบทเรื่องนี้เป็นพ่อแม่ที่รักและห่วงใยลูก พวกเขาไปเดินเล่นด้วยกัน ไปว่ายน้ำ และไปปิกนิกด้วยกันเสมอ แม้ว่าจะไม่มีเงินมากนัก จากการทำกิจกรรมร่วมกันหรือการพูดคุยกันน่าจะบ่งบอกถึงความรักรักความอบอุ่นที่สมาชิกในครอบครัวมีให้แก่กัน หรือเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูกที่รักใคร่กลมเกลียวกัน

นอกจากการนำเสนอครอบครัวที่อบอุ่นแล้ว ยังมีการนำเสนอบทบาทของแม่ที่ดีซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการลบล้างภาพของแม่ใจร้าย ที่มักจะปรากฏในนิทานเรื่องแฮนเซลกับเกรเทลรวมถึงนิทานเรื่องอื่นๆ ในส่วนของเรื่องแฮนเซลกับเกรเทล เราจะเห็นว่าแม่ใจร้ายสองคน นั่นคือ แม่เลี้ยงที่ไม่มีความเมตตาและมีความเห็นแก่ตัวกับแม่มดกินคน แต่สำหรับแคโรลีน แดเนียล เธอเห็นว่าแม่ในนิทานเรื่องนี้ มีสองมิติ มิติแรกนั้นเป็นแม่ที่ชั่วร้าย คุกคามขู่เข็ญ กินคน อันเป็นลักษณะที่ปรากฏในบทบาทของแม่เลี้ยงกับแม่มด ส่วนอีกมิติหนึ่งนั้นเป็นแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ลูกซึ่งปรากฏในบทบาทของหญิงชราที่ล่อลวงเด็กทั้งสองคนเข้ามาในบ้านขนมปัง²² ในนวนิยายเรื่องทีเลือกมาศึกษาไม่ปรากฏแม่ในมิติแรก แต่ปรากฏเฉพาะภาพของแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ลูกเท่านั้น ดังเช่น ในเหตุการณ์ที่อินกริดรู้สึกท้อแท้เพราะยังไม่สามารถปรับตัวในโรงเรียนใหม่ได้และไม่มีเพื่อน อินกริดเสียใจและมาร้องไห้กับแม่แม่หนึ่งข้างๆ อินกริดและปลอมประโลมอินกริดจนกระทั่งเธอเลิกร้องไห้ ต่อมาแม่ได้ไปพาเด็กผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งพักอยู่ในอาคารเดียวกันมาเป็นเพื่อนเล่นกับอินกริด การที่แม่คอยดูแลอินกริดเป็นพิเศษเพราะเธอยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ จัดได้ว่าเป็นการสื่อถึงภาพของแม่ที่อ่อนโยน เป็นห่วงความรู้สึกและจิตใจของลูก นอกจากนี้ นักเขียนยังได้เน้นบทบาทของแม่ที่ดีผ่านฉากของการทำอาหารให้กับครอบครัว เพื่อนคนหนึ่งของอินกริดกล่าวว่า:

แต่พวกเธอมีอาหารที่ดีกว่าของเรา...

Ihr habt aber besseres Essen als wir...(65)

²² Carolyn Daniel, *Voracious children: who eats whom in children's literature*, p.64?

จากคำพูดของเพื่อนของอินกริดอาจจะสื่อได้ว่าแม่มีฝีมือในการปรุงอาหาร ขณะเดียวกัน อาหารที่ทำเองน่าจะบ่งบอกถึงความเป็นแม่ที่เอาใจใส่และดูแลครอบครัวเป็นอย่างดี การที่นักเขียนนำเสนอเฉพาะภาพของแม่ที่รักและเป็นห่วงลูกหรือแม่ที่อ่อนโยนอาจจะเป็นการปฏิเสธภาพของแม่ใจร้าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้อ่านที่เป็นเด็กจะได้เป็นอิสระเชิงความคิดจากการซึมซับภาพของแม่ที่เป็นอันตรายกับลูก²³ หรือได้เรียนรู้ทัศนคติเชิงบวกที่มีต่อตัวละครแม่

การดำรงตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเยอรมัน

เรื่องแฮนเซลกับเกรเทลปรากฏการเคลื่อนย้ายจากความไม่ปลอดภัยในบ้านมาสู่สภาวะแห่งความน่าสะพรึงกลัวในบ้านของแม่มด และกลับไปยังบ้านที่ไม่เหมือนเดิม²⁴ แต่เป็นบ้านที่ตัวเอกทั้งสองคนสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข²⁵ ตามลำพังกับพ่อ ส่วนแม่เลี้ยงใจร้ายเสียชีวิตไปแล้ว เรื่องราวของเด็กทั้งสองคนพี่น้องในนิทานแตกต่างจากเรื่องราวของคู่พี่น้องอูเวอกับอินกริด ทั้งสองคนพี่น้องพร้อมด้วยพ่อกับแม่ไม่คิดจะกลับไปโรมานีเยอีก พ่อแม่ของอูเวอกับอินกริดขอพยามอยู่ที่เยอรมนีเป็นการถาวรเพราะปรารถนาที่จะสร้างอนาคตในเยอรมนี สืบเนื่องจากภูมิหลังของครอบครัวนี้ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในโรมานีเย จากคำกล่าวของแม่ของอูเวอกับอินกริดที่ว่า:

²³ Bruno Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, p.162.

²⁴ Jack Zipes, "The Rationalization of Abandonment and Abuses in Fairy Tales: The Case of Hansel and Gretel," in *Happily Ever After: Fairy Tales, Children, and the Culture Industry*, p.54.

²⁵ Bruno Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales.*, p.165.

...เราพูดภาษาเยอรมันที่บ้าน และลูก ๆ ก็เรียนในโรงเรียนเยอรมัน
 ...Wir sprechen zu Hause Deutsch, und die Kinder waren in einer
 deutschen Schule. (13)

การที่ครอบครัวนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมร่วมกับชนชาติเยอรมันและยังคงสืบทอดการใช้ภาษาเยอรมันนับตั้งแต่บรรพบุรุษของพวกเขาตั้งรกรากในโรมาเนียทำให้เห็นว่าพวกตนเป็นคนเยอรมันเชิงวัฒนธรรมและภาษาศาสตร์²⁶ ขณะเดียวกัน อาจจะไม่ได้คิดว่าเยอรมนีเป็นประเทศเจ้าบ้านแต่เป็นบ้านเกิดเมืองนอน²⁷ ของพวกตน การที่ชนกลุ่มน้อยซึ่งพูดภาษาเยอรมันในแถบยุโรปตะวันออกมักจะคิดว่าพวกตนมี “สิทธิในการกลับบ้าน” ในประเทศเยอรมนี เจกเช่นที่ชาวยิวจากทั่วสารทิศมองว่า พวกเขามีสิทธิในการกลับบ้านในอิสราเอล นั่นน่าจะเป็นวิธีคิดซึ่งนักมานุษยวิทยา ชาวเยอรมันที่ชื่อเกออร์เกอ เอลแวร์ (George Elwert) เห็นว่ามโนทัศน์เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เยอรมันเป็นการประกอบสร้างเชิงอุดมการณ์ของคนกลุ่มน้อยซึ่งพูดภาษาเยอรมันที่อพยพไปอยู่ในยุโรปตะวันออก²⁸ ที่ยังคงนำความคิดชาตินิยมแบบโรแมนติกมาปรับใช้เพื่อให้ชาวเยอรมันในประเทศเยอรมนียอมรับพวกตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเยอรมัน

²⁶ Eric J. Hobsbawm, “Ethnicity and Nationalism in Europe today,” <http://www.jstor.org> (accessed 5 May /2011)

²⁷ กลุ่มชาติพันธุ์เยอรมันเป็นความคิดที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่สิบเก้า โดยได้รับอิทธิพลจากขบวนการชาตินิยมแบบโรแมนติก (The German Romantic völkisch idea of ethno-national identity emerged in the late nineteenth century and was influenced by the spread of Romantic Nationalism, Szelényi B. “From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia,” <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010) p.232.)

²⁸ Eric J. Hobsbawm, “Ethnicity and Nationalism in Europe today,” <http://www.jstor.org> (accessed 5 May 2011)

อย่างไรก็ตาม การเป็นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันไม่ได้ทำให้อินกริดกับอูเวและพ่อกับแม่ได้รับอภิสิทธิ์แต่อย่างใด เมื่อครอบครัวนี้มาถึงเยอรมนีพวกเขาต้องเข้าร่วมการทดสอบภาษาเยอรมัน ระหว่างการทดสอบเจ้าหน้าที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่า:

...อินกริด อูเวและผู้ปกครองพูดภาษาเยอรมันได้คล่อง...

ผู้อพยพจากโรมาเนียทุกคนใช้ภาษาเยอรมันได้คล่อง เขากล่าวบ่อยครั้งมากที่ชาวโปแลนด์กับชาวรัสเซียต้องเรียนภาษาก่อน

...Daß Ingrid, Uwe und ihre Eltern gut Deutsch können...

Die Aussiedler aus Rumänien können alle gut Deutsch, sagt er, die Polen und die Russen müssen sehr oft die Sprache erst lernen. (14)

การมีทักษะภาษาเยอรมันช่วยให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวนี้สามารถสื่อสารกับคนเยอรมันได้ ความสามารถในการสื่อสารอาจจะเท่ากับการแสดงถึงเสียงของพวกเขา การเปล่งเสียงได้ช่วยให้พวกเขาไม่สื่อสารความรู้สึกนึกคิดผิดพลาดและไม่ถูกจำกัดโอกาสในการดำรงตนในสังคมเยอรมัน ดังนั้นการมีทักษะภาษาเยอรมันทั้งการพูดและการเขียนทำให้ครอบครัวของอินกริดกับอูเวไม่ต้องประสบกับปัญหาการไร้ความสามารถในการสื่อสาร ในภาษาเยอรมันใช้คำว่า “Zungenlosigkeit” หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “tonguelessness”²⁹ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้อพยพจากประเทศ

²⁹ Valerie Weinstein, “Narrative Orientierungslosigkeit and New Orientations in Saliha Scheinhardt’s *Die Stadt und das Mädchen*,” <http://www.muse.edu> (accessed 5/09 /2010)

อื่นๆที่มาอยู่เยอรมนีต้องประสบ แม้ว่าพวกเขาสามารถสื่อสารภาษาเยอรมันได้คล่อง แต่ครอบครัวของอูเวอกับอินกริดต้องเข้ารับการทดสอบภาษาเยอรมัน การทดสอบภาษาเยอรมันเท่ากับเป็นการยืนยันว่าพวกเขาเป็นคนต่างชาติหรือไม่ใช่คนเยอรมัน

นอกจากนี้ การที่ตัวละครรู้สึกว่ามันถูกมองว่า “เป็นอื่น” ผ่านประสบการณ์การใช้ภาษา เยอรมันยังพบได้ในเหตุการณ์ที่ครูชั้นชมอูเวอซึ่งสามารถสะกดคำในวิชาการเขียนภาษา เยอรมันตามคำบอกได้โดยไม่มีคำผิด ครูกล่าวว่า:

ครูรู้สึกชั้นชมการสะกดคำของอูเวอ เขาไม่ได้สะกดผิดเลยซึ่งเป็นสิ่งที่ครูไม่ได้คาดหวังเพราะเขามาจากประเทศอื่นที่ซึ่งภาษาเยอรมันเป็นภาษาต่างประเทศ

Ich freue mich besonders über Uwes Diktat. Er hat keinen Fehler gemacht. Das habe ich nicht erwartet, weil er ja aus einem anderen Land kommt, wo Deutsch eine Fremdsprache ist. (30-31)

ครูรู้สึกแปลกใจที่อูเวอไม่ได้สะกดคำผิด นั่นน่าจะเป็นเพราะครูมองว่าอูเวอเป็นคนต่างชาติ หรือ“มีความเป็นอื่น”ซึ่งย่อมจะไร้ซึ่งศักยภาพทางภาษาที่ทัดเทียมกับชาวเยอรมันที่เป็นเจ้าของภาษา ขณะเดียวกัน ครูมองข้ามทักษะในการเรียนภาษาให้ได้ดีซึ่งสามารถเกิดจากการฝึกฝนอย่างหนัก ตามที่ปรากฏในบทรำพึงของอูเวอ

ก็ตอนอยู่ที่โรมานีเยฉันเรียนในโรงเรียนเยอรมัน อูเวอก้าว และครูของพวกเราให้เราเขียนภาษาเยอรมันตามคำบอกเยอะมาก

นอกจากนั้น ทุกวันเราต้องคัดลอกข้อความหนึ่งย่อหน้าจากหนังสือเรียน

Ich war aber in Rumänien in einer deutschen Schule, sagt Uwe, und unsere Lehrerin hat sehr viele Diktate mit uns gemacht. Wir mußten auch täglich einen Abschnitt aus dem Lesebuch abschreiben. (31)

จากบทรำพึงของอูเวแสดงให้เห็นว่าความสามารถในการใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งได้อย่างแตกฉานเกิดจากทักษะการเรียนรู้และการฝึกฝนอย่างหนัก นอกเหนือจากนั้นอูเวน่าจะมองว่าตนเป็นคนโรมาเนียเชื้อสายเยอรมันที่ไม่เพียงแต่ใช้ภาษาเยอรมันได้ดี เขาสามารถใช้ภาษาโรมาเนียได้คล่องด้วย

ระหว่างที่อยู่ในโรมาเนีย การที่ครอบครัวนี้ใช้ภาษาโรมาเนียได้ดีสร้างความประหลาดใจให้กับชาวโรมาเนีย ผู้อ่านจะเห็นได้จากบทรำพึงของอูเวซึ่งกล่าวว่า:

ตกลงดีนะ อูเวพูด ในโรมาเนียมีคนรู้สึกแปลกใจที่เราใช้ภาษาโรมาเนียได้ดี ส่วนที่นี่มีคนแปลกใจที่เราใช้ภาษาเยอรมันได้ดี
Komisch, sagt Uwe. In Rumänien hat man sich gewundert, dass ich gut Rumänisch kann. Hier wundert man sich, dass ich gut Deutsch kann. (13)

การเป็นชาวโรมาเนียเชื้อสายเยอรมันที่ยังคงรักษาและสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมเยอรมันจึงถูกมองจากชาวโรมาเนียว่าเป็นชาวเยอรมัน มิใช่ชาวโรมาเนีย การที่ชาวโรมาเนียมองเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะใช้คำว่ารัฐชาติในความหมายที่มีผู้กติดกับ

พรมแดนของประเทศเท่านั้น³⁰ หากยังหมายรวมถึงพลเมืองซึ่งอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายไปตามประเทศต่าง ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติของบรรพบุรุษในมิติของสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ³¹ นอกจากนี้ ทั้ง ๆ ที่ครอบครัวของอูเวอเป็นชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมัน แต่ชาวเยอรมันมองพวกเขาเป็นคนต่างชาติครอบครัวหนึ่ง มิได้มองว่าพวกเขาเป็นคนเยอรมันแต่อย่างใด ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการให้ความหมายของรัฐชาติที่แตกต่างกัน พวกเขาอาศัยอยู่นอกราชอาณาจักรของประเทศเยอรมนีซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยที่ชี้ว่ารัฐชาติหมายถึงอาณาบริเวณภายในดินแดนที่ประชาชนมีวัฒนธรรมร่วมกัน³² มีการใช้พรมแดนของประเทศเป็นปัจจัยในการแบ่งแยกชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาเยอรมันในประเทศอื่นนอกจากชนชาติเยอรมันในเยอรมนี ดังนั้นกลุ่มคนที่พูดภาษาเยอรมันได้กลายเป็นพลเมืองอีกหลากหลายสัญชาติซึ่งขึ้นอยู่กับประเทศที่ตนอาศัยอยู่นอกจากการนำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาแล้ว ยังมีการกล่าวถึงประสบการณ์การปรับตัวในโรงเรียนของเด็กทั้งสองคนพี่น้องซึ่งเป็นเด็กในวัยประถมศึกษา

---

³⁰L.Basch, *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, Deterritorialized Nation-States*. N.Y. Gordon and Breach cited in Lisa Anteby-Yemini and William Berthomiere, "Diaspora: A Look Back on a concept," <http://bcfj.revues.org/index257.html> (accessed 1 July 2009).

³¹L.Basch, *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, Deterritorialized Nation-States*. N.Y. Gordon and Breach cited in Lisa Anteby-Yemini and William Berthomiere, "Diaspora: A Look Back on a concept," <http://bcfj.revues.org/index257.html> (accessed 1 July 2009).

³² L.Basch, *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, Deterritorialized Nation-States*. N.Y. Gordon and Breach cited in Lisa Anteby-Yemini and William Berthomiere, "Diaspora: A Look Back on a concept," <http://bcfj.revues.org/Index257.html> (accessed 1 July 2009).

การย้ายเข้าโรงเรียนใหม่ทำให้เด็กทั้งสองคนประสบกับสภาวะของความรู้สึกแปลกแยกจากการที่ต้องกลายเป็น”เด็กใหม่”ในชั้นเรียน ประสบการณ์การปรับตัวของเด็กทั้งสองคนพี่น้องในสังคมโรงเรียนไม่เหมือนกันมากนัก อุเวอซึ่งเป็นพี่ชายของอินกริดสามารถปรับตัวเข้ากับที่ใหม่ได้เร็วกว่าอินกริด

ในชั้นเรียนใหม่เขาารู้สึกสบายใจ

Uwe fühlt sich wohl in der neuen Klasse. (30)

อุเวอชอบครูคนใหม่และชอบเรียนทุกวิชาซึ่งเขาสามารถทำได้ดีส่งผลให้เขาเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน แม้อุเวอจะเข้ากันได้ดีกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เขายังถูกมองว่าเป็น”คนอื่น” สภาวะของความแปลกแยกหายไปหลังจากที่อุเวอยิงลูกบอลเข้าประตูได้ เขาเป็นเด็กใหม่ที่ครูถามถึง

คนใหม่อยู่ไหนล่ะ ครูพลละถาม

อุเวอยืนขึ้นทันทีข้างหลังครู

เธอเล่นได้ดี ครูกล่าว เธอเป็นสมาชิกของทีมฟุตบอลรีเปล่า

ไม่ได้เป็นครับ อุเวอกล่าว

เธอชื่ออะไร ครูถาม

อุเวอ

และนับตั้งแต่นั้นมา ครูรู้ว่าในชั้นเรียนมีผู้เล่นฟุตบอลที่ชื่ออุเวอ

ตอนบ่ายอุเวอนัดกับปีเตอร์ ชะเตฟานและอิงโงไปเล่นฟุตบอล

ด้วยกัน

Wo ist der Neue? Fragt der Turnlehrer.

Uwe steht gerade hinter ihm.

Du hast gut gespielt, sagt der Lehrer. Bist du in einem Fußballclub?

Nein, sagt Uwe.

Wie heißt du? Fragt der Lehrer.

Uwe.

Und von jetzt an weiß der Lehrer, daß er einen Fußballspieler in der Klasse hat, der Uwe heißt.

Am Nachmittag verabredet sich Uwe mit Peter, Stefan und Ingo zum Fußballspielen. (31-32)

นักเขียนใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือในการสลายความแปลกแยกของการเป็น”เด็กใหม่”ด้วยการยอมรับอูเวอเข้าเป็นส่วนหนึ่งของทีมฟุตบอล อูเวอจึงมีตัวตนผ่านการเรียกขานชื่อของเขาการรับรู้ของครูพลະในฉากนี้จึงเป็นการช่วยยืนยันว่าอูเวอไม่ใช่เด็กใหม่อีกต่อไป นอกจากการเล่นฟุตบอลได้ดีซึ่งทำให้อูเวอเป็นที่จดจำของครูกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนแล้ว การที่อูเวอสามารถพูดศัพท์สแลงกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนน่าจะบ่งบอกได้ว่าอูเวอสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือเพื่อนวัยเดียวกันได้ การเป็นที่ยอมรับของเพื่อนหรือการได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทำให้เขาไม่รู้สึกแปลกแยกหรือโดดเดี่ยว ขณะเดียวกัน ทำให้เขาไม่รู้สึกถวิลหาโรงเรียนเก่าหรือเพื่อนเก่าในโรมาเนียเพราะการโหยหาอดีตเกิดจากสภาวะที่ตัวละครรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหม่

ในขณะที่อูเวอสามารถปรับตัวในสังคมโรงเรียนได้แล้ว แต่อินกริดยังเข้ากับเพื่อนร่วมชั้นเรียนไม่ได้ เธอไม่สามารถเล่นกับเพื่อนได้ช่วงที่หยุดพักระหว่างเรียน เพราะเธอไม่รู้จักกฎกติกาของการเล่น ทำให้เธอถูกผลักออกจากเกมการเล่นไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการช่วย

พัฒนาเด็กในแ่งมุมของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม³³ การที่อินกริดเล่นกับเพื่อนไม่ได้ แสดงถึงการขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนทำให้เธอประสบกับความรู้สึกโดดเดี่ยวและความแปลกแยก ด้วยเหตุนี้อินกริดจึงรู้สึกทวิลาโรมาเนีย เห็นได้จากบทรำพึงของเธอ

อินกริดไม่เข้าใจว่าทำไมครอบครัวของเธอจึงต้องอพยพย้ายถิ่น...

เรามีพร้อมทุกอย่างในโรมาเนีย...ทำไมเราต้องย้ายมาอยู่ที่นี่

Ingrid kann nicht verstehen, warum ihre Familie ausgewandert ist...Wir haben in Rumänien alles gehabt...Warum sind wir hergekommen?(82)

การโยกหาอดีตเป็นผลมาจากการที่อินกริดรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหม่ นอกจากนี้ อินกริดไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนเพราะเธอใช้กระเป๋านักเรียนที่มีลักษณะแปลกกว่ากระเป๋าของเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนอื่น ๆ ความแตกต่างของกระเป๋าทำให้เธอกลายเป็นคนนอก แม้ว่าเธอจะรู้สถานะของเธอ แต่อินกริดยังยืนยันที่จะใช้กระเป๋าใบนี้ กระเป๋านักเรียนน่าจะเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนใช้เพื่อนำเสนอความทรงจำที่มีความสุขในโรงเรียนที่โรมาเนียการอพยพโยกย้ายจากโรมาเนียมาสู่เยอรมนีทำให้อินกริดต้องแยกจากตายายและเพื่อนรักการอพยพย้ายถิ่นจึงเป็นประสบการณ์ที่สร้างความสูญเสียให้กับอินกริดชั่วขณะหนึ่งอย่างไรก็ตาม เมื่อเธอสามารถผูกมิตรได้ ความรู้สึกโดดเดี่ยวและความแปลกแยกหายไป

อินกริดไม่รู้สึกแปลกแยกเมื่อชั้นเรียนของเธอมีเด็กใหม่เข้ามา นักเขียนสร้างเหตุการณ์ให้อินกริดมีโอกาสช่วยเหลือเด็กใหม่ ในช่วงพักระหว่างเรียน เด็กทุก

³³ Spencer A. Rathus, *Childhood and Adolescence: Voyages in Development*, 3rd ed., (Belmont: Thompson Wadsworth, 2007), p.344.

คนออกไปที่สนาม หลังช่วงพักเด็กผู้หญิงที่ชื่อแคร์สติน (Kerstin) ซึ่งเป็นเด็กใหม่ยังไม่กลับเข้าห้องเรียน อินกริดจึงเดินออกไปตามหา เธอพบแคร์สตินยืนร้องไห้อยู่หน้าห้องพักครู เพราะไม่สามารถหาทางกลับห้องเรียนได้ ครูประจำชั้นจึงให้แคร์สตินนั่งคู่กับอินกริด ในช่วงพักระหว่างเรียนครั้งต่อไป แคร์สตินกับอินกริดจึงเดินจับมือไปด้วยกัน อินกริดชี้ให้แคร์สตินดูห้องเรียน ห้องพละห้องพักครูและห้องน้ำ อินกริดกลับบ้านอย่างมีความสุขและเล่าให้แม่ฟังว่า:

เรามีเด็กใหม่ในห้องเรียน เธอเล่าให้แม่ฟัง

เธอชื่ออะไรละ แม่ถาม

เธอชื่อแคร์สติน อินกริดพูด เรานั่งด้วยกัน

ในที่สุดตอนนี้หนูก็มีเพื่อนแล้ว

Wir haben eine Neue in der Klasse, sagt sie zur Mutter.

Wie heißt sie? fragt die Mutter.

Sie heißt Kerstin, sagt Ingrid. Wir sitzen nebeneinander.

Jetzt hab ich endlich eine Freundin. (111)

มิตรภาพระหว่างอินกริดกับแคร์สตินเกิดขึ้นได้ หลังจากที่อินกริดมีโอกาสช่วยเหลือแคร์สตินจากสถานการณ์ที่ยุ่งยาก ทำให้เด็กทั้งสองคนไม่รู้สึกละแวกแยกต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสถานการณ์คับขันน่าจะจัดได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจที่มีให้กันและกัน และเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กทั้งสองคนมีความสนิทสนมกันหรือมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างกัน ขณะเดียวกัน การที่แคร์สตินเป็น เด็กใหม่ในชั้นเรียนของอินกริด ทำให้อินกริดไม่ได้อยู่ในสถานะของการเป็นเด็กใหม่อีกต่อไป การที่อินกริดไม่ต้องอยู่ในฐานะของเด็กใหม่จึงมีผลให้อินกริดไม่รู้สึกละแวกแยกอีกต่อไป ดังนั้นการที่อินกริดไม่ต้องเป็นเด็กใหม่และการมี

เพื่อนสนิทจึงทำให้อินกริดสามารถปรับตัวในชั้นเรียนได้ และการปรับตัวในชั้นเรียนได้น่าจะบ่งบอกว่าอินกริดในฐานะที่เป็นผู้อพยพจะสามารถปรับตัวได้ในสังคมใหม่ด้วยเช่นกัน

การนำเสนอตัวละครเด็กในฐานะผู้อพยพที่ไม่มีปัญหาในการปรับตัวมากนักในสังคมใหม่น่าจะสอดคล้องกับงานวิจัยทางด้านจิตวิทยาเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับผู้อพยพที่เห็นว่าเด็กมีแนวโน้มที่จะปรับตัวกับการอพยพย้ายถิ่นได้ไม่ยากนัก³⁴ นอกเหนือจากการกล่าวถึงการปรับตัวของเด็กสองคนพี่น้องในสังคมโรงเรียนแล้วยังมีการนำเสนอประเด็นของการที่เด็กทั้งสองได้เรียนรู้สิทธิที่ตนมีผ่านการติดต่อกับหน่วยงานราชการ เมื่อพ่อแม่ของอุเวกกับอินกริด ต้องติดต่อหน่วยงานราชการเมื่อมาถึงเยอรมนี

เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเป็นมิตร แม้ว่าพ่อแม่ของอินกริดไม่ได้ให้ของกำนัล กับเจ้าหน้าที่

แต่ในโรมาเนีย เจ้าหน้าที่จะให้บริการอย่างเป็นมิตรมากขึ้นและราบรื่นก็ต่อเมื่อได้รับของกำนัล เช่น บุหรี่ สบู่ ช็อกโกแลตจากเมืองนอก หรือเงิน ที่นี้ไม่ต้องให้อะไรกับเจ้าหน้าที่หรือ อุเวกถามแม่ เมื่อพวกเขาออกมาข้างนอก

ไม่ต้อง แม่ตอบ เป็นสิ่งที่ไม่ปกติ แม่ต้องพยายามปรับตัวให้ชิน

Die Beamtin ist sehr freundlich zu ihnen, obwohl sie von den Eltern nicht bekommen hat.

³⁴ E. Valentine Daniel, "The Dialectic of Recognition and Displacement in a Globalized World," in *Cultural Psychology of Immigrants*. ed. Ramaswami Mahalingen (New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2006), p.62.

In Rumänien ist es gut, wenn man den Beamten ausländische Zigaretten, Seife, Schokolade oder Geld gibt. Dann sind sie freundlicher, und alles geht in Ordnung.

Muß man hier nichts geben? Fragt Uwe, als sie wieder draußen sind.

Nein, sagt die Mutter, das ist nicht üblich. Daran muß ich mich erst gewöhnen. (24-25)

ครอบครัวของอูเวอมีได้ตระหนักรู้ว่าพวกเขาที่มีสิทธิที่จะได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังคมเยอรมัน สิทธิของประชาชนที่พึงได้รับจากรัฐเป็นสิ่งที่สังคมเยอรมันให้ความสำคัญ ในขณะที่สังคมโรมาเนียมิได้เน้นการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองของตน

การนำเสนอระบบราชการของสังคมเยอรมันที่ดำเนินงานตามขั้นตอนโดยปราศจากการติดสินบน ตรงกันข้ามกับระบบราชการของสังคมโรมาเนียที่ประชาชนต้องติดสินบนเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้น งานต่างๆ จะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น หากพิจารณาระบบราชการในแง่มุมมองของความเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ เราอาจจะเห็นได้ว่านักเขียนใช้ระบบราชการแทนลักษณะของสังคมที่สุจริตในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยกับลักษณะของสังคมที่ทุจริตในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม การให้ภาพระบบราชการในลักษณะขาว-ดำ หรือลักษณะคู่ตรงข้ามน่าจะแสดงถึงการให้ความชอบธรรมกับครอบครัวของอูเวอกับอินกริดในการอพยพมาอยู่เยอรมนี พวกเขาไม่เพียงแต่หนีจากความล้มเหลวทางเศรษฐกิจเท่านั้น อีกทั้งยังต้องการหนีจากสังคมที่มีแต่ความเสื่อมทรามมาสู่สังคมที่โปร่งใสเที่ยงธรรม การดำรงชีวิตในสังคมที่เสื่อมทรามอาจจะส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยซึมซับความเสื่อมทรามไปด้วย เห็นได้จากการที่อูเวอสงสัยว่า”ไม่ต้องให้อะไรกับเจ้าหน้าที่หรือ” ส่วนแม่เองก็เห็นว่าการไม่ต้องให้อะไรกับเจ้าหน้าที่”เป็นสิ่งที่ไม่ปกติซึ่งเธอต้องปรับตัวให้ชิน”

เป็นเพราะสภาพแวดล้อมในสังคมโรมานีเยนทำให้เห็นว่าความทุจริตเป็นสิ่งปกติ ส่วนความสุจริตเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ใหม่ ดังนั้น การอพยพมาอยู่เยอรมนีจะช่วยให้เด็กทั้งสองคนพี่น้องได้ตัดขาดจากสังคมเสื่อมทรามมาสู่สังคมที่ไม่มีความบกพร่องทางศีลธรรมและจริยธรรม

การยกย่องสังคมเยอรมันแต่ตำหนิสังคมโรมานีเยนน่าจะเป็นการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ตามแบบฉบับซึ่งปรากฏในงานเขียนของนักเขียนในสังคมประชาธิปไตยที่มักจะทำให้ภาพสังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ดี แต่โลกของสังคมนิยมมีแต่ความฟอนเฟะและการคอร์รัปชัน อันเป็นผลมาจากวิถีคิดในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งยังเป็นช่วงที่มีการต่อสู้ทางความคิดระหว่างกลุ่มประเทศระบอบประชาธิปไตยกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม กอปรกับการที่นวนิยายเล่มนี้ตีพิมพ์ในเยอรมนีในค.ศ.1987 ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนการรวมเยอรมันและก่อนที่โลกสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกจะล่มสลาย นอกจากนี้ การที่นักเขียนในฐานะผู้อพยพมาอยู่เยอรมนีอย่างถูกต้องตามกฎหมายได้นำเสนอลักษณะของระบบราชการของทั้งสองสังคมในลักษณะคู่ตรงข้ามนั้นอาจจะเพื่อแสดงตนในการเป็นพลเมืองของเยอรมันที่ดีซึ่งช่วยเผยแพร่ความโปร่งใสของระบบราชการในสังคมเยอรมัน

นอกจากการนำเสนอระบบราชการที่แตกต่างกันของทั้งสองสังคมแล้ว นักเขียนยังได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองที่แตกต่างกันของทั้งสองสังคมโดยใช้การประท้วง เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารให้เด็กเห็น ในวันหนึ่งอินกริดกับอูเวอไปห้างสรรพสินค้ากับแม่ เด็กทั้งสองคนได้มีโอกาสเห็นการประท้วง แม่ของพวกเขาอธิบายให้ฟังว่าการประท้วง คือ การชุมนุมของผู้คนเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อต้านหรือสนับสนุนอะไรบางอย่าง การประท้วงเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ได้ในเยอรมนีแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ในโรมาเนียช่วงที่มีการปกครองประเทศด้วยระบบสังคมนิยม

ในโรมาเนียผู้คนที่รู้สึกไม่พอใจ ไม่สามารถออกมาประท้วงตามถนนได้

ในโรมาเนียผู้คนที่รู้สึกไม่พอใจ อยู่กับบ้านและเงียบ

In Rumänien gehen die unzufrieden Leute nicht auf die Strasse emonstrieren.

In Rumänien bleiben die unzufrieden Leute zu Hause und Schweigen.

(94)

ชาวโรมาเนียต้องเชื่อฟังและทำตามผู้มีอำนาจโดยไม่มีเงื่อนไข รัฐบาลปิดกั้นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ทำให้ประชาชนไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงความคิดเห็นและความต้องการอย่างเสรี แตกต่างจากสังคมนิยมโรมาเนีย สังคมนิยมในฐานะที่เป็นประเทศในระบบประชาธิปไตยจึงเน้นการเคารพสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล การที่อูเวอกับอินกริดได้รู้จักการประท้วงในโลกเสรีนิยมน่าจะสื่อความหมายว่าเด็กทั้งสองคนได้เรียนรู้ที่จะแสดงออกและเรียกร้องสิทธิของตน

ยิ่งไปกว่านั้น เด็กกับการเรียกร้องสิทธิที่ตนมียังปรากฏซ้ำในดัวบทเรื่องนี้ “จดหมายถึงครู” เป็นบทหนึ่งซึ่งเล่าว่าเพื่อนๆของอูเวอได้ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงครูที่เป็นผู้ฝึกสอนทีมฟุตบอล ครูมักจะมาสอนสาย พวกเขาขอให้ครูมาเข้าสอนให้ตรงเวลา การกระทำของเพื่อนๆ ทำให้อูเวอรู้สึกตกใจ เมื่อเพื่อนๆ ขอให้อูเวอลงลายมือชื่อ แต่เขาลังเลและไม่กล้าลงชื่อในโรมาเนียการส่งจดหมายเปิดผนึกฉบับนี้ที่มีเนื้อหาแสดงถึงการตำหนิพฤติกรรมของครูนั้นทำให้เด็กถูกลงโทษได้เพราะเป็นการแสดงถึงการขาดความเคารพครูอย่างมาก

อิงโงถามอุเวอว่า : ทำไมเธอถึงไม่เซ็นชื่อในจดหมาย

อุเวอพุดว่า : เด็กจะเขียนจดหมายถึงครูในลักษณะนี้ได้หรือ

ทำไมจะไม่ได้ อิงโงถาม

ฉันขอคิดดูก่อน อุเวอพุด

Ingo fragt Uwe: Warum unterschreibst du den Brief nicht?

Uwe sagt: Darf man denn einem Lehrer einen solchen Brief chreiben?

Warum soll man das nicht dürfen? Fragt Ingo.

Ich muss mir das noch überlegen, sagt Uwe. (33)

อุเวอเป็นคนเดียวในกลุ่มที่ไม่ได้ลงลายมือชื่อเพราะเขาไม่รู้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กในสังคมเยอรมันนั้นแตกต่างจากสังคมโรมาเนีย อันเป็นผลมาจากการอบรมเด็กในทั้งสองสังคมมีความแตกต่างกัน ในสังคมโรมาเนียเป็นการอบรมเด็กในลักษณะที่ผู้ใหญ่ควบคุมเด็ก เด็กต้องเชื่อฟังและทำตามผู้ใหญ่ ดังนั้นการเขียนจดหมายที่ขอให้ครูเข้าสอนให้ตรงเวลาถือว่าเป็นการวิจารณ์พฤติกรรมของผู้ใหญ่ จัดว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม แต่สำหรับสังคมเยอรมันนั้นส่งเสริมการอบรมเด็กในลักษณะที่ให้อิสระ ไม่ถูกกดดันจากอำนาจของผู้ใหญ่และสังคม³⁵

³⁵ เดิมสังคมเยอรมันอบรมเด็กในลักษณะที่เด็กต้องเชื่อฟังและทำตามผู้ใหญ่แต่การอบรมเด็กมีความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการปฏิวัติการศึกษาของเยอรมนีในค.ศ.1968 ซึ่งมีเป้าหมายในการเรียกร้องเสรีภาพและความเสมอภาค นำไปสู่การปฏิรูปทางวัฒนธรรมและการปฏิรูปทางความคิดของสังคมเยอรมันในหลายด้าน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาคของกลุ่มคนทุกชนชั้น ทุกเพศและทุกวัย ส่งผลให้มีการส่งเสริมการอบรมเด็กโดยเน้นให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ผู้ใหญ่ควรเคารพความคิดเห็นของเด็ก โปรดอ่านเพิ่มเติมใน ศิริพร ศรีวรกานต์, “วรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990: การศึกษาเปรียบเทียบ”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2552, หน้า237

ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่สนับสนุนให้เด็กมีอิสระทางความคิดและความเป็นตัวของตัวเองแทนการสอนให้เด็กเชื่อฟังและทำตาม³⁶ ด้วยเหตุนี้ครูของอูเวอจึงไม่ได้รู้สึกโกรธหรือลงโทษเพื่อนของอูเวอตามที่อยู่เวอคาดการณ์ หากยังได้รับปากว่าจะพยายามปรับปรุงตัวเรื่องการเข้าสอนให้ตรงเวลา อาจจะกล่าวได้ว่าเหตุการณ์นี้ช่วยให้อูเวอได้เรียนรู้ที่จะแสดงออกและเรียกร้องสิทธิที่ตนมีและพึงได้รับ

แม้ว่าเด็กทั้งสองคนสามารถปรับตัวได้ในสังคมเยอรมันและมีโอกาสในการเรียนรู้ที่จะเรียกร้องสิทธิที่ตนพึงได้รับ ทว่าการดำรงตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเยอรมันมิได้ราบรื่นปราศจากปัญหาแต่อย่างใด ครอบครัวของอินกริดต้องประสบกับปัญหาด้วยเหมือนกัน นั่นคือ ปัญหาอคติต่อคนต่างชาติจากชาวเยอรมันบางคนครั้งหนึ่งในระหว่างที่ครอบครัวของอินกริด กำลังเดินเล่นในสวนสาธารณะ อินกริดรู้สึกตกใจที่ถูกสุนัขขนาดใหญ่ตัวหนึ่งพุ่งเข้าไปใส่ แม่ของเธอจึงขอร้องให้เจ้าของสุนัขจูงสุนัขของเขาระหว่างเดินเล่นด้วย เจ้าของสุนัขโต้เถียงกลับว่า:

ฉันต้องจ่ายภาษีสำหรับสุนัขแล้ว ฉันไปเดินเล่นกับมันที่ไหนก็ได้ แบบไหนก็ได้

ich aber muß für meinen Hund Steuern zahlen. Ich gehe mit ihm spazieren, wo ich will und wie ich will. (35-36)

³⁶ ศิริพร ศรีวรรณกานต์, “วรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยช่วงทศวรรษ 1980และ1990: การศึกษาเปรียบเทียบ”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2552, หน้า 36.

การที่เจ้าของสุนัขเอยถึงเรื่องภาษาีน่าจะแสดงถึงความรู้สึกของชาวเยอรมันผู้เสียภาษาีบางส่วนซึ่งไม่พอใจที่ต้องประสบกับการถูกตัดสวัสดิการหลายด้าน คือ สาธารณสุข การศึกษาและศิลปวัฒนธรรมเพราะรัฐบาลต้องลดทอนงบประมาณสำหรับสวัสดิการสาธารณะเพื่อนำมาจัดสรรเป็นงบประมาณในการดูแลผู้อพยพ³⁷ ด้วยเหตุนี้ ในสายตาของผู้ที่มีอคติต่อคนต่างชาติที่อพยพเข้ามาอยู่เยอรมนีมักจะเห็นว่าผู้อพยพเป็นภาระของรัฐบาลหรือเป็นผู้ที่เบียดเบียนสิทธิของชาวเยอรมันในการได้รับสวัสดิการที่ตนพึงมี

นอกเหนือจากปัญหาอคติต่อคนต่างชาติแล้ว ยังมีปัญหาสำคัญที่พ่อแม่ของอินกริดต้องประสบ นั่นคือ ปัญหาการว่างงาน พ่อของอินกริดเป็นวิศวกร ส่วนแม่เป็นครูสอนภาษาเยอรมัน ในกรณีพ่อของอินกริดนั้นองค์ความรู้ด้านวิศวกรรมในโรมาเนียอาจจะล้ำสมัยกว่าองค์ความรู้ด้านวิศวกรรมในเยอรมนีซึ่งน่าจะมีผลให้พ่อของอินกริดกลายเป็นบุคลากรในสาขาวิศวกรรมที่ด้อยประสิทธิภาพส่วนแม่ของอินกริดในฐานะครูสอนภาษาเยอรมันย่อมไม่สามารถหางานในตำแหน่งครูสอนภาษาเยอรมันในเยอรมนี แม้ว่าเธอจะใช้ภาษาเยอรมันเป็นภาษาแม่ระหว่างที่อยู่ในโรมาเนีย แต่การเดินทางมาถึงเยอรมนีทำให้เธอกลายเป็นคนต่างชาติ และด้วยสถานภาพทางสังคมนี้น่าจะส่งผลให้แม่ของอินกริดไม่มีความน่าเชื่อถือในการเป็นครูสอนภาษาเยอรมัน คนต่างชาติสอนภาษาเยอรมันจะมีศักยภาพเทียบเท่ากับคนเยอรมันสอนภาษาเยอรมันได้หรือไม่ หรือ นี่อาจจะเป็นกำแพงแห่งอคติที่แม่ของอินกริดต้องฝ่าฟันไปให้ได้ด้วยการพิสูจน์ทักษะการใช้ภาษาเยอรมันของเธอ ทว่าการทลายกำแพงแห่งอคติยังไม่ประสบผลสำเร็จ แม่ของอินกริดยังหางานทำไม่ได้ รวมทั้งพ่อ

³⁷Ruth Mandel, *Cosmopolitan anxieties: Turkish challenges to citizenship and elonging in Germany* (Durham: Duke University Press, 2008), p.68.

ของเธอด้วย การว่างงานทำให้พ่อแม่ของอินกริด เปรียบได้กับคนทุพพลภาพ³⁸ หรือคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม พวกเขายังมีความพึงพอใจที่จะ อยู่ในเยอรมนีต่อไป

แฮนเซลกับเกรเทลในฉบับของกริมม์จบลงด้วยการที่เด็กทั้งสองคน ค้นพบอัญมณีจำนวนมากภายในบ้านของแม่มด ทั้งคู่นำของมีค่าเหล่านี้กลับบ้านไปด้วยและนำไปให้พ่อของพวกเขา อนาคตของครอบครัวนี้มั่นคงเพราะมีความมั่งคั่งที่ทำให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอย่างสุขสบายและหรูหราราวกับชนชั้นสูง³⁹ โลกของนิทานแตกต่างจากโลกของผู้อพยพ ในขณะที่เรื่องราวของพี่น้องแฮนเซลกับเกรเทลจบลงด้วยความสุข แต่เรื่องราวของอุเวกกับอินกริดไม่ได้ลงเอยด้วยความมั่งคั่ง พ่อแม่ของเด็กทั้งสองคนยังคงประสบกับสภาวะของการว่างงานแม่กล่าวว่า:

...ในฐานะที่เป็นครูสอนภาษาเยอรมันแม่ย่อมไม่มีโอกาสในการได้งาน ถ้าพ่อพวกเธอได้งานทำและพวกเราสามารถย้ายออกจากบ้านพักสำหรับผู้อพยพได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นเรื่องราวของพวกเราจึงจะเป็นการจบที่ดี

...Als Deutschlehrerin habe ich keine Chance, eine Stelle zu finden. Wenn euer Vater eine Stelle bekommt und wir aus dem Übergangwohnheim wegziehen können, dann ist unsere Geschichte trotzdem eine Geschichte mit gutem Ende. (115)

เรื่องราวของเด็กสองคนพี่น้องไม่ได้จบอย่างมีความสุข ด้วยบทเรื่องนี้ลงท้ายว่า:

³⁸ E.Valentine Daniel, "The Dialectic of Recognition and Displacement in a Globalized World," in *Cultural Psychology of Immigrants*, ed. Ramaswami Mahalingam, p.59.

³⁹ Carolyn Daniel, *Voracious children: who eats whom in children's literature* ,p.64.

เรื่องราวยังดำเนินไปไม่ถึงตอนจบ

Vorläufig ist die Geschichte aber noch nicht zu Ende. (115)

การที่นักเขียนจบเรื่องแบบปลายเปิดอาจจะตีความได้ว่าการขุดทองในเยอรมนีไม่ได้ง่ายดายเฉกเช่นการค้นพบของมีค่าในบ้านของแม่มด ความคาดหวังของผู้อพยพในการหนีจากความยากจนเป็นไปได้ยากเพราะพวกเขามักจะประสบกับปัญหาการว่างงานซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่พวกเขาต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการประสบความสำเร็จทางการเงินตามที่ผู้อพยพตั้งความหวังในการย้ายถิ่นมาอยู่เยอรมนีนั้นมิใช่หนทางที่โรยด้วยกลีบกุหลาบ นอกจากนี้ การพูดถึงพ่อแม่หางานทำอาจจะบ่งบอกว่าผู้อพยพตั้งใจที่จะเป็นพลเมืองเยอรมันที่มีคุณภาพ ทำงานและเสียภาษีให้กับรัฐ เป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของรัฐบาล หรือ น่าจะเป็นการแสดงให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กชาวเยอรมันได้รู้ว่าผู้อพยพไม่ใช่คนเห็นแก่ตัวหรือคนขี้เกียจที่หวังพึ่งพาเงินสวัสดิการสำหรับคนว่างงานเท่านั้น เพียงแต่โอกาสของผู้อพยพในการได้งานทำค่อนข้างยาก ทำให้ต้องกลายเป็นคนว่างงานที่พึ่งพาการเลี้ยงดูจากรัฐ

บทสรุป

อาจจะสรุปได้ว่านักเขียนได้ยึดแบบเรื่องแฮนเซลกับเกรเทลมาปรับใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน นักเขียนนวนิยายเรื่องนี้ได้ตัดลักษณะพ่อแม่ที่โหดร้ายในนิทานออก โดยเปลี่ยนเป็นพ่อแม่ที่รักลูก ความอดอยากอาหารและการขาดแคลนความรักในนิทานเดิมไม่ปรากฏในตัวละครเรื่องนี้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อุเวกกับอินกริดได้รับการดูแลอย่างดีจากพ่อแม่ทำให้พวกเขาไม่รู้สึกริวโหยอาหารหรือขาดความรักความอบอุ่น ขณะเดียวกันยังเป็นการปฏิเสธทัศนคติเชิงลบที่มีต่อครอบครัวยากจน นักเขียนนำเสนอภาพครอบครัวที่ยากจนซึ่งมีความรักความผูกพันให้แกกัน ไม่ใช่ครอบครัวที่ยากจนซึ่งมีความบกพร่องทางด้านศีลธรรม นอกจากนี้ นักเขียนได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาจากการที่พ่อแม่ทอดทิ้งลูกมาเป็นการทิ้งบ้านเกิดในโรมาเนียแทน เป็นการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การอพยพย้ายถิ่นมาสู่สังคมเยอรมัน โดยนำเสนอผ่านเหตุการณ์ที่อุเวกกับอินกริดสามารถปรับตัวในชั้นเรียนได้ การที่เด็กทั้งสองคนพี่น้องสามารถปรับตัวในสังคมโรงเรียนได้น่าจะเป็นการยืนยันว่าพวกเขาสามารถปรับตัวได้ในสังคมใหม่ ขณะเดียวกัน ทั้งคู่ได้เรียนรู้ที่จะแสดงออกและเรียกร้องสิทธิที่ตนมีและพึงได้รับ การที่อุเวกกับอินกริดตระหนักถึงสิทธิอาจจะบ่งบอกได้ว่าทั้งคู่สามารถปรับตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเยอรมัน

รายการอ้างอิง

- Basch, L. 1994. *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, Deterritorialized Nation-States*. N.Y. Gordon and Breach cited in Lisa Anteby-Yemini and William Berthomiere, "Diaspora: A Look Back on a concept," <http://bcrfj.revues.org/index257.html> (accessed 1 July 2009).
- Bettelheim, B. 1977. *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Vintage Books.
- Chin, R. "Imagining a German multiculturalism: Aras Ören and the contested meanings of the "Guest Worker," 1955-1980," <http://muse.jhu.edu> (accessed 9 June 2009)
- Daniel, C. 2006. *Voracious children: who eats whom in children's literature* London: Routledge.
- Daniel, E.V. 2006. "The Dialectic of Recognition and Displacement in a Globalized World," in *Cultural Psychology of Immigrants*. Ed. Ramaswami Mahalingen. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gündisch, K. 1990. *Im Land der Schokolade und Bananen: Zwei Kinder kommen in ein fremdes Land*. Weinheim: Beltz&Gelberg.
- "Hansel and Gretel," 1997. *Favourite Fairy Tales*. Ed. Howard Jennings. London: Octopus Books Limited.
- Hobsbawm, E.J. "Ethnicity and Nationalism in Europe today," <http://www.jstor.org> (accessed 5 May 2011).
- Mandel, R. 2008. *Cosmopolitan anxieties: Turkish challenges to citizenship and belonging in Germany*. Durham: Duke University Press.
- Rathus, S. 2007. *Childhood and Adolescence: Voyages in Development*. 3rd ed. Belmont: Thompson Wadsworth.
- "Romanian-German Relations before and during the Holocaust" http://www1.yadvashem.org/about_yad/what_new/data (accessed 3 July 2009).
- Sheffer, G. 2003. *Diaspora Politics: At Home Abroad*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Szelényi, B. "From Minority to Übermensch: The Social Roots of Ethnic Conflict in the German Diaspora of Hungary, Romania and Slovakia," <http://muse.jhu.edu> (accessed 12 February 2010)
- Weinstein, V. "Narrative Orientierungslosigkeit and New Orientations in Saliha Scheinhardt's *Die Stadt und das Mädchen*," <http://www.muse.edu> (accessed 5/09 /2010).

- Zipes, J. 1997. "The Rationalization of Abandonment and Abuses in Fairy Tales: The Case of Hansel and Gretel," in *Happily Ever After: Fairy Tales, Children, and the Culture Industry*. New York: Routledge.

บรรณานุกรม

- Blunt, A. 2005. *Domicile and Diaspora: Anglo-Indian Women and the Spatial Politics of Home*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Botelho, M.J. and Masha Kabakow Rudman. 2009. *Critical Multicultural Analysis of Children's Literature*. New York: Routledge.
- Clifford, J. "Diasporas," *Cultural Anthropology* 9 (3), 1994:302-338.
- Gopalakrishnan, A. 2011. *Multicultural Children's Literature: A Critical Issues Approach*. London: SAGE.
- Herman, D. ed. 2007. *The Cambridge Companion to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hunt, P. ed. 2003. *Literature for Children: Contemporary Criticism*. London: Routledge.
- Hunt, P. 1991. *Criticism, Theory and Children's Literature*. Oxford: Basil Blackwell.
- Rushdie, S. 1991. *Imaginary Homelands*. London: Granta.
- Stephens, J. "Advocating Multiculturalism: Migrants in Australian Children's Literature after 1972," <http://muse.jhu.edu> (accessed 9 May 2010)
- Stephens, J. 1992. *Language and Ideology in Children's Literature*. Essex: Longman Group.
- Williams, P. and Laura Chrisman, ed. 1994. *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*. New York: Columbia University Press.
- Wolfreys, J. ed. 2002. *Introducing Criticism at the 21st Century*. Edinburgh: Edinburgh University Press.